

DEMOKRACIJA

Leto VIII. - Štev. 41

Trst - Gorica 8. oktobra 1954

Izhaja vsak petek

Odločitev o STO je padla

V torek 5. oktobra je bil v Londonu parafiran sporazum med Jugoslavijo, Italijo, Anglijo in Združenimi državami Amerike, s katerim se izroča področje A STO v civilno upravo Italije in področje B s Plavjami, Skofijami in drugimi pet vasi miljske občine v civilno upravo Jugoslavije. Dogovor nosi v mednarodni diplomaciji neobičajen naziv spomenica o sporazumu (Memorandum of understanding), ker so mu hoteli dati na videz začasen značaj, ki ne bi kršil pariške mirovne pogodbe, o STO. V resnici STO kot tako še vedno obstoja, vsaj pravno in formalno. Ali vsa dejstva govorijo, da pomeni londonski sporazum od 5. oktobra dejansko končanje razdelitve in odpravo Svobodnega tržaškega ozemlja, v kolikor danes sploh dokončni mednarodni dogovori še veljajo.

Demokraciji Slovenci in Hrvati smo takoj po podpisu pariške mirovne pogodbe sprejeli ustanovitve STO v 1. členu programa Slovenske demokratske zveze kot gotovo dejstvo. In to ne iz kakšne sentimentalnosti, ampak zato, ker smo prav v STO videli prvi živi primer praktičnega izvajanja velike ideje, izide iz pariške mirovne konference, da je treba ozemelske spore med državami reševati s tem, da se spornemu ozemlju da neodvisnost in svoboda. In bili smo za STO še posebej, ker smo videli v njem most za zblizanje italijanskega in jugoslovanskega naroda ter stvarno sredstvo za ublažitev narodnostnih nasprotij med slovenskim in italijanskim prebivalstvom STO in jamstvo za medsebojno spoštovanje, strpnost in složno sodelovanje prebivalstva obeh narodnosti za skupno blaginjo in skupen napredek po vzgledu drugih narodnostno mešanih držav, kot n. pr. Švice in Belgije. Zato smo smatrali ustanovitve STO za najbolj posrečeno rešitev tržaškega problema in tudi danes smo tega mišljenja.

Naše prizadevanje za ohranitev STO ni bilo naperjeno niti proti Italiji, niti proti Jugoslaviji, ampak je izviralo iz globokega prepričanja, da delamo ne samo v blagor tu živečega prebivalstva, ampak tudi v interesu višjih ciljev: za ohranitev mira na tem predelu Evrope.

Ali zahodne velesile ter Italija in Jugoslavija so se mimo volje prebivalstva STO odločile za drugačno rešitev. Storile so to, kot pravijo, ker se STO ni moglo uresničiti, in v prepričanju, da se z razdelitvijo STO med Italijo in Jugoslavijo odstrani nesoglasje med tema državama in okrepita na tem delu Evrope varnost Zahoda. Bodočnost bo pokazala, ali je bil njihov račun pravičen.

Londonska spomenica je postavila Slovence in Hrvate STO, posebno nas na področju A, pred nov položaj. Od enakopravnega državnega naroda smo postali manjšina. To novo dejstvo nas ne sme ovirati, da ne bi kot stvarni ljudje, ki živimo na zemlji in ne v oblakih, pogumno in odločno ter v polni zavesti svoje odgovornosti pred slovenskim narodom in pred zgodovino postavili nove smernice našega bodočega delovanja in skladu z novim položajem in z dogovori, ki so bili v Londonu podpisani. To bo ena izmed prvih nalog naših organizacij v prihodnjih dneh.

V delu in trpljenju je življenje. Kakor smo hoteli v okviru Svobodnega tržaškega ozemlja posvetiti vse svoje sile zagotovitvi razvoja in rasti naših tukajšnjih rojakov, pomiriti narodnostni strasti, medsebojnemu spoštovanju in mirnemu sožitju slovenskega in italijanskega prebivalstva, tako bomo tudi v novih razmerah nadaljevali to svojo pot.

Londonski sporazum, pravilnik o narodnostnih pravicah ter izmenjava pisma so dokaz, da so podpisnice želele postaviti temelje tudi v varstvo osnovnih pravic Slovencev na področju A in Italijanom na področju B za njih svobodno kulturno, narodnostno, gospodarsko in socialni razvoj in napredek. Ni tu žalibog vseobsegajoče, kar nam je dajala mirovna pogodba. Priznanih pravic se bomo posluževali v polni meri. Predpostavljamo dobro vero držav podpisnic in pričakujemo, da bo demokracija Italija v izvrševanju londonskih dogovorov spoštovala Slovence priznane pravice. Dokler bo ta predpostavka veljala, bomo tudi v njenem smislu ravnali. Ne sme se pa pozabiti, da lokalnost državljanskih pravic ni pravičnosti držav!

(Nadaljevanje na 2. strani)

PARAFIRAN SPORAZUM o Tržaškem vprašanju

SPOMENICA

5. oktobra so zastopniki Jugoslavije, Italije, Združenih držav in Velike Britanije podpisali v Londonu tole spomenico:

1) Ker se je izkazalo, da je ne mogoče uresničiti določila italijanske mirovne pogodbe o Svobodnem tržaškem ozemlju, so vlade Velike Britanije, Združenih držav in Jugoslavije od konca vojne izvajale zasedbo in upravo na področju A in na področju B tega ozemlja. Ko je bila pogodba podpisana, ni bilo nikdar mišljeno, da bi ta odgovornost ne bila le začasna. Vladi Italije, Velike Britanije, Združenih držav in Jugoslavije kot držav, ki so v prvi vrsti prizadele, so se v zadnjem času posvetovale, da bi preučile, kako bi najbolje naredili konec sedanjemu nezadovoljivemu položaju. Sporazumele so se o naslednji praktični ureditvi:

2) Kakor hitro bo ta spomenica o sporazumu parafirana in bodo izvedene preureditve meje, kakor je predvideno v njej, bodo vlade Velike Britanije, Združenih držav in Jugoslavije odpravile vojaško upravo na področju A in na področju B tega ozemlja. Vladi Velike Britanije in Združenih držav bosta umaknili svoje vojaške sile s področja severno od meje in bosta prepustili upravo tega področja italijanski vladi. Italijanska in jugoslovanska vlada bosta nato uvedli svojo civilno upravo na področju, za katero bosta odgovorni.

3) Preureditve meje, o kateri govori člen 2, bo izvedena na osnovi zemljevida v prilogi I. Poprejšnje razmejitve bodo izvedli zastopniki Zavezniške vojaške uprave in jugoslovanske uprave takoj po parafiranju spomenice o sporazumu, vsekakor pa v treh tednih od dne govora člena 2.

4) Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da bosta uvedli nikakega pravnega ali upravnega postopka za preganjanje ali diskriminiranje proti osebi ali lastnini katerega koli stalnega prebivalca področja, ki bosta prišli pod njuno civilno upravo v skladu s to spomenico o sporazumu, zaradi prejšnjega političnega delovanja v zvezi z rešitvijo vprašanja o Svobodnem tržaškem ozemlju.

5) Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da bosta v roku dveh mesecev po parafiranju spomenice o sporazumu pričeli pogajanja za sklenitev takojšnjega sporazuma o ureditvi mejnega prometa, skupno z olajšavami za gibanje prebivalcev obeh področij po suhem in po morju preko meje, za normalno trgovsko in drugo delovanje ter za prevoz in komunikacije. Ta sporazum mora obsegati Trst in področje okoli njega. Dokler ne bo tak sporazum sklenjen, bodo pristojne oblasti vsaka v svojem območju izdale primerne ukrepe za olajšanje lokalnega mejnega prometa.

6) V roku enega leta od dne parafiranja je spomenica o sporazumu

parafirana. Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da bosta uvedli razmejitveno komisijo, da bo izvedla točnejšo določitev meje, kakor je določeno na zemljevidu v prilogi I.

7) Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da bosta uveljavili poseben pravilnik, ki ga vsebuje priloga II.

8) Italijanska vlada se obvezuje, da bo ohranila v Trstu prosto pristanišče v splošnem soglasju z določili členov 1 do 20 priloge VIII. italijanske mirovne pogodbe.

9) Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da ne bosta uvedli nikakega pravnega ali upravnega postopka za preganjanje ali diskriminiranje proti osebi ali lastnini katerega koli stalnega prebivalca področja, ki bosta prišli pod njuno civilno upravo v skladu s to spomenico o sporazumu, zaradi prejšnjega političnega delovanja v zvezi z rešitvijo vprašanja o Svobodnem tržaškem ozemlju.

10) Italijanska in jugoslovanska vlada soglašata, da bosta v roku dveh mesecev po parafiranju spomenice o sporazumu pričeli pogajanja za sklenitev takojšnjega sporazuma o ureditvi mejnega prometa, skupno z olajšavami za gibanje prebivalcev obeh področij po suhem in po morju preko meje, za normalno trgovsko in drugo delovanje ter za prevoz in komunikacije. Ta sporazum mora obsegati Trst in področje okoli njega. Dokler ne bo tak sporazum sklenjen, bodo pristojne oblasti vsaka v svojem območju izdale primerne ukrepe za olajšanje lokalnega mejnega prometa.

11) V roku enega leta od dne parafiranja je spomenica o sporazumu

mu se bodo bivali stalni prebivalci (pertinenti - zavičajnici) na področjih, ki pridejo pod civilno upravo Italije ali Jugoslavije, lahko takoj svobodno vrnila tja. Vsaka oseba, ki se tako vrne, kakor tudi taka, ki se je že vrnila, mora uveljaviti iste pravice kakor ostali prebivalci teh področij. Njihova lastnina in imovina jim mora biti na razpolago v skladu z obstoječimi zakoni, če niso med tem časom glede nje drugače uredili. V roku dveh let od dne parafiranja te spomenice o sporazumu mora biti bivali prebivalcem vsakega teh področij, ki se ne želijo vrniti, in o-

sebam, ki zdaj prebivajo na katerem od teh področij, a se odločijo, da se v enem letu po parafiranju te spomenice o sporazumu odrečejo tamkajšnjemu bivališču, dovoljeno, da prenesejo svoje premičnine in svoj kapital. Pri prenosu te imovine ne bo zahtevana nikakoli izvozna ali uvozna carina. Osebe s stalnim bivališčem, ki se v roku dveh let od dneva parafiranja te spomenice o sporazumu odločijo prodati svojo premično in nepremično imovino, bodo morale izkupiček iz prodaje te imovine naložiti na poseben račun pri narodnih bankah Italije in Jugoslavije. Vsakršno

razliko med tema računoma bosta ob koncu dvestoletnega roka poravnali obe vladi. Brez predjudica za takojšnje izvajanje določil tega člena se italijanska in jugoslovanska vlada obvezujeta, da bosta v roku šestih mesecev od dne parafiranja spomenice o sporazumu sklenili podrobni dogovor o tej zadevi.

9) Ta spomenica o sporazumu bo sporočena Varnostnemu svetu Združenih narodov.

London, dne 5. oktobra 1954.

Manlio Brosio
Geoffrey E. Harrison
Llewellyn Thompson
Dr. Vladimir Velebit

Pravilnik o narodnostni zaščiti

Ker je skupna namera italijanske in jugoslovanske vlade, da zagotovita človeške pravice in osnovne svobode brez diskriminacije glede rase, spola, jezika in vere na področjih, ki pridejo pod njihovo upravo v skladu z določili te spomenice o sporazumu, je dosežen sporazum o sledečem:

1. Pri upravljanju svojih področij bodo italijanske in jugoslovanske oblasti ravnale v skladu z načeli Splošne deklaracije o človeških pravicah, sprejete v glavni skupščini Združenih narodov 10. decembra 1948, zato da bodo vsi prebivalci obeh področij brez diskriminacije lahko v celoti uživali osnovne pravice in svobode navedene v omenjeni deklaraciji.

2. Pripradniki jugoslovanske etnične skupine na področju, ki ga upravlja Italija, in pripadniki italijanske etnične skupine na področju, ki ga upravlja Jugoslavija, bodo uživali enake pravice in tre-

tiranje kakor ostali prebivalci obeh področij.

Enakopravnost v javni upravi

Ta enakost pomeni, da bodo uživali:

a) enakost z ostalimi državljani glede političnih in državljskih pravic kakor tudi ostalih človeških in osnovnih svobod, zajamčenih s členom 1;

b) enakopravnost pri dobivanju in izvrševanju javnih služb, funkcij, poklicev in nazivov;

c) enakost glede vstopanja v javne in upravne službe; glede tega se bosta italijanska in jugoslovanska uprava ravnali po načelu omogočanja jugoslovanski etnični skupini, oziroma italijanski etnični skupini pod njuno upravo, da bosta pravično (fair) zastopani v administrativnih položajih, zlasti pa na tistih področjih, kakor je šolsko madzornštvo, kjer gre še iz-

rečno za interese teh prebivalcev:

d) enakost ravnanja pri izvrševanju njihovih služb in poklica v poljedelstvu, trgovini, industriji ali na kakem drugem področju, kakor tudi pri organiziranju in vodstvu gospodarskih združenj in organizacij v ta namen. Taka enakost v ravnanju se nanaša tudi na obdavčevanje. Glede tega bo osebam, ki se sedaj bavijo z določnim delom ali poklicem, a nimajo potrebne diplome ali spričevala za izvrševanje te aktivnosti, dan rok štirih let od dneva parafiranja te spomenice o sporazumu, v katerem lahko pridobijo potrebno diplomu ali spričevalo. Te osebe ne bodo ovirane pri izvrševanju svojega dela ali poklica, zaradi tega, ker nimajo potrebnih dokumentov, razen v primeru, da si jih ne bi pridobile v omenjeni štiriletni dobi;

e) enakost ravnanja glede uporabljanja jezika, kakor je to določeno v spodaj navedeni točki 5;

f) enakopravnost z ostalimi državljani na splošnem področju socialnega zavarovanja in penzij (dajatve za primer bolezni, penzije zaradi starosti, invalidske penzije vključevši tudi penzije za vojne invalide in penzije članom družin padlih v vojni).

3. Podžigajne nacionalne in rasne mrznje na obeh področjih je prepovedano in vsako tovrstno dejanje se bo kaznovalo.

Kulturne svobode

4. Etnični značaj in neovirani kulturni razvoj jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo kakor tudi italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo bo zajamčen:

a) Te etnične skupine bodo imele pravico do lastnega tiska v svojem materinem jeziku;

b) prosvetne, kulturne, društvene in športne organizacije obeh skupin bodo lahko svobodno delovale v skladu z obstoječimi zakoni. Te organizacije bodo deležne istega ravnanja kakor druge odgovarjajoče organizacije na odgovarjajočih področjih, zlasti glede uporabljanja javnih poslopj, radia in pomoči iz javnih finančnih sredstev; italijanske in jugoslovanske oblasti pa si bodo prizadevale, da tem organizacijam zagotovijo stalne ugodnosti, ki jih sedaj uživajo, ali odgovarjajoče ugodnosti;

Šolske potrebe

c) obema skupinama se bo nudil pouk v materinem jeziku v otroških vrtcih, osnovnih, srednjih in strokovnih šolah. Take šole bodo v vseh krajih področja pod italijansko upravo, kjer so otroci, ki so pripadniki jugoslovanske etnične skupine, in v vseh krajih področja pod jugoslovansko upravo, kjer so otroci, ki so pripadniki italijanske etnične skupine. Italijanska in jugoslovanska vlada sta o sporazumu, da bosta obstoječe šole ohranili, kakor so navedene v priloženem seznamu za etnične skupine v področjih, ki so pod njuno upravo, in posvetovali se bosta v Mešani komisiji, ki je predvidena v zadnjem členu tega Statuta, preden bosta katero od teh šol zaprli.

Te šole bodo uživale enakost v ravnanju z ostalimi šolami iste vr-

(Nadaljevanje na 4. strani)

OB PRELOMU

ključitvi Trsta k Jugoslaviji. V Trstu in okolici pa so takrat svedeli in kričeli napisi tu in tam še danes obledel spomin tiste dobe...

Hoteli so vse, zahtevali so nekaj, kar je bilo po politični logiki v tem trenutku nemogoče. Ko niso prodili, so bili nepripravljeni in nevoljni za sodelovanje pri ustvarjanju določil mirovne pogodbe, ki bi pri pametnejši in domislelnejši redakciji lahko onemogočila, da bi sedem let trajala takšna in tako škodljiva začasnost, v kateri smo dosegli živeli.

Zopet smo tržaški Slovenci, ne krivi, ne dolžni, plačevali račun.

Toda v ušestih je odzvanjalo vsaj še nekaj, kar je vzbujalo upanje na ostajanje: Nikdar več Italije! Ta klic so pozvali tudi odgovorni nosilci in krajevni predstavniki sedanjega jugoslovanskega režima. Z njim so vabili množice, to je bila osnova volilnih programov, s katerimi so iskali zaveznikov.

Doživel smo Bazoviški tabor, mimo je šla londonska konferenca in dočakali smo leto 1953, ko je znova zabobnelo. 9. oktobra sta Velika Britanija in Združene države izjavili, da bosta izročili področje A Svobodnega tržaškega ozemlja Italiji.

V Jugoslaviji je zavrelo. Ves svet se je zgražal nad to samovoljno potezo močnih, ki so hoteli s pestjo krojiti pravico po svoji volji, mimo in preko podpisanih pogodb. Jugoslovanski narodi so iskreno razumeli obljubo: Nikdar več pod Italijo! Pohiteli so na mejo in s svojim zanosom so nas rešili, da nismo bili izročeni na milost in nemilost.

A jugoslovanski politiki niso imeli v srcu tega, kar so nosili na jeziku. Zato niso šli tako daleč, da bi zahtevali izpolnitev pogodb, katere so zahodne sile hotele prelomiti. Besede »Nikdar več pod Italijo« so bile zanje samo začetek stavka, katerega drugi, neizgovorjeni del, je končal: »Brez našega pristanka!«

In zopet se je zgodilo, da so bila gesla in zaoblube veliko večje od dejanj...

Ni tako skrito, da ne bi postalo očito. Tako smo dočakali, da je bil bistro in jasno izgovorjen tudi drugi, dolgo prikrivani del omenjenega stavka: Pretekli terek je Jugoslavija avadno pristala na izročitvi uprave področja A Svobodnega tržaškega ozemlja Italiji. Tako je bila dana obljuba dokončno prelomljena.

Tretjič smo bili prevarani... Dovolj, da so tudi zadnji spoznali, koliko smejo verjeti in na kaj se smejo zanesati. Težko je danes govoriti o tem, verjamemo, da je mnogim tudi neprijetno. Toda takšna je resnica, kateri moramo verdarle pogledati v obraz.

Pri tem je treba sicer priznati, da so se povojni jugoslovanski diplomati zdal prvič zavzemati za eno izmed rešitev, ki je bila v danih okoliščinah neposredno dosegljiva. Niso plaval v oblakih in zato so tudi dosegli nekaj otipljivih rezultatov. Vendar se ti spopadi, po vseh naših, pravkar naštetih izkušnjah, nikakor ne smejo čuditi, da tržaški Slovenci še vedno s precejšnjim dvomom gledamo na določila, za katerih izvrševanje bi nam morali biti pravni in skrbniki in zadnje jamstvo.

Mnogo smo prestali, marsikaj smo videli, spoznali in pretrpeli. Naša vera v druge, pa čeprav po krvi brate, kakor tudi v pripadnike druge narodnosti, s katerimi delimo posest in življenje na tej zemlji, je upravičeno zelo omajana. Prvi so nas v zadnjih devetih letih nekaskrat usodno izigrali in zagrali, drugi pa nam šele sedaj, prvič po 35. letih izjavljajo, da so nas pripravljeno priznati in trpeti. Naj verjamemo?

Dejstvo je, da smo v teh krajih usodno povezani. Naj se oblasti in ureditve menjavajo, nastajajo in propadajo cesarstva in republike, vedno bomo morali znova in znova iskati možnost sožitja. Čim manj bo takšno sožitje osnovano na sili ali zapostavljanju in sovraštvu, tem uspešnejše in trajnejše bo. Zato moramo uporabiti tudi to priliko, ki se nam zdaj ponuja na o-

snovi posebnih določil o zaščiti manjšinskih pravic. Poskusili bomo, z voljo in iskrenostjo, da po magamo graditi most, katerega pomankanje je stalo sinove te zemlje, tako Slovence, Hrvate in Italijane, že toliko krvi. Vsak, kdor je glede tega dobre volje in ima iskrene namene, bo imel v nas svoje zaveznike in pomočnike.

Zavedamo se namreč, da vodi preko tega našega mostu, če bo močan in trden, edina pot, ki lahko pripelje do pomirjenja in sodelovanja med narodi, katerih sinovi se prepletamo prav v teh mejnih pokrajinah. Tudi to zblizanje je poleg naših lastnih koristi, tako velik in pomemben cilj, da nam prepoveduje, da ne bi poskusili prispevati k njegovi dosegli in uresničenju.

Smo torej na začetku nove poti. Priznamo, drugačne, kot smo si jo zamišljali. Po našem skromnem mnenju tudi ne najboljši izmed raznih možnih poti. Toda tisti, ki urejujejo in odpirajo mednarodne ceste so nam pač znenkrat nakazali samo to ulico. Hoče - noče, moramo hoditi po njej. Vzemimo jo torej kot začetek, ne pozabimo pa, da je konec v veliki meri odvisen prav od nas samih, od uspeha ali neuspeha.

In v trenutku ko usmerjamo najo prve korake, nas prav izkušnje teh zadnjih let znova opozarjajo: če ne bomo bili izigрани, če ne bomo bili varani, če ne bomo doživljali vsak dan novih razočaranj, potem se zamašamo samo nase. Služimo skupnosti, kateri živimo, rešujemo predseme svoja vprašanja in svoj obstanek. Pustimo velike malike, ki iščejo samo častilce in žrtve!

To je nauk Kalvarije naših povojnih let in prišel je čas, da ga vsi, prav vsi upoštevamo. Pokazati moramo še bolj kot doslej, da hočemo biti samosvoji, doseči moramo, da bo to spoštoval ne samo tujec, temveč tudi tisti, ki pravi, da je in bi nam moral biti brat.

Nikomur ne bomo orodje. Vsakogar bomo sodili samo po dejanjih. Dovolj nam je velikih besed, prelomljenih priseg in neizpolnjenih priseg in neizpolnjenih obljub. Ne verjamemo jim več!

VESTI z GORIŠKEGA

Tujega nočemo, svojega ne damo!

Komunist Tito in njegovi se z nacionalno zavednostjo jugoslovanskih narodov igrajo. Komunisti zavračajo vsak pojem narodnosti, ker so pač materialisti in se ljubezni ljudstva do svojega rodu, do svojega naroda in do svoje rodne grude, sploh do domovine rogajo! Gre jim samo za to, da so na oblasti, in da uživajo nagonsko življenje!

Dvainsitdeset tisoč primorskih in istrskih Slovencev in Hrvatov je dalo življenje za osvoboditev svoje zemlje s prestolico Trstom!

Dvajset in več let težke borbe in mučeniškega trpljenja je primorsko in istrsko ljudstvo prestalo v nadohlevnem naporu pod fašističnim vladanjem, ki ga je obsodil na smrt.

Samo, da bi bilo svobodno na svoji ljubljeni rodni grudi!

In je zmagala vsaj toliko, da je bilo usatnovljeno Svobodno tržaško ozemlje, kjer so Slovenci in Hrvati bili enakopravni z Italijani. To je bila zadovoljliva rešitev po zaključnem boju, čeravno bi Trst po vsej pravici moral pripadati Sloveniji!

Tujega nočemo, svojega ne damo! je grmel diktator komunist Tito!

Življenje damo, Trsta ne damo! so sekundirali komunistični zapevci!

In narod se je boril in trpel, da bi si bil svobodno pridobil!

Ko stopi le en sam italijanski vojak na Svobodno tržaško ozemlje, bodo jugoslovanske divizije vkorakale v Trsto, je prav pred letom dni zagotavljal komunist Tito.

Vsi jugoslovanski narodi so svoje divizije na meji Trsta navdušeno pozdravljali!

Komunist Tito in njegovi hlapci so v torek 5. oktobra 1954 s podpisom spomenice v Londonu ob eni uri popoldne priznali in izročili Trst Italiji, ne da bi slišali mnenje in privolenje ali odločen odpor jugoslovanskih narodov in njihovih divizij! Pod železno peto krvoločnega komunističnega režima s Titom na čelu so jugoslovanski narodi in divizije prisiljeni na molk! Vso notranjo bol morajo zatajiti in stisniti v srce! To velava režim ljudske oblasti!

Italijanski politiki so porazili Tita in njegove oprode! Zaščita Slovencev, ki jih je komunist Tito zopet izročil Italiji, zdaleka ne popravi njihove izgubljene suverenosti in enakopravnosti, kajti od neodvisnih in suverennih državljanov so postali manjšina, to je predmet raznarodovanja.

v rokah Italijanov, ki so v tem pogledu mojstri!

Le odločen odpor Slovencev, in njihova globoka narodna zavednost, le njihova vztrajna borba in velika požrtvovalnost bodo preprečili naglo propadanje Slovencev pod Italijo, kajti komunist Tito ne podpira Slovencev, ki niso komunisti, ampak samo partije, ki slovenski narod zapeljujejo in upropaščajo!

Nobene mržnje do Italijanov, ki se svoje zmage veselijo! Bili so vztrajni in znali so svojo politiko voditi in namen dobro izpeljati!

Naj bi italijanski vladarji upoštevali vse upravičene zahteve Slovencev in območju italijanske republike, da se ustvari in nastane oziroma medsebojnega spoštovanja in razumevanja med dvema tu živčima narodoma, ob strogem spoštovanju vseh pravic, ki jim po bojem in človeškem zakonu pritičejo!

To zahtevamo in za to se Slovenci v Italiji borimo!

Spoštovanje slovenskega jezika v vseh javnih uradih, tudi na sodnih, ki ga dogovor predvideva, je korak naprej v priznanju pravic Slovencev. Zahtevamo le, da se bodo zagotovila predsednika Seclbe, da bo Italija sprejela obveznost vestno spoštovati, tudi uresničiti, kajti obljube italijanskih politikov v tem oziru so se v preteklosti sprevrgle v strupeno raznarodovanje!

In končno: zahtevamo ustavni zakon, ki naj Slovence na Goriškem in v videmski pokrajini do podrobnosti zaščiti!

Prav, da je po dogovoru vsaka želitev Slovencev ali Italijana kazniv, toda postopati je treba proti vsem šovinistom najstrožje!

Naj si zapomnijo vsi tisti, ki slovenskim predstavnikom v goriškem občinskem svetu zanikajo pravico izražanja v njihovem materinem jeziku. Tudi to je želitev in mržnja, ki se mora kaznovati!

Komunist Tita in njegove bodo sodili in obsodili jugoslovanski narodi!

S seje občinskega sveta v Doberdolu

Na občinski seji, ki se je vršila 26. septembra, so razpravljali o otroškem vrtcu, ki ga bodo orozčili v kratkem izpraznili. Vrtce je v neredu in potrebuje nujnih popravil, za kar se hoče lepa vsota denarja. Prošili bodo za pomoč pristojni oblasti.

Ugotovili so tudi, da znaša primanjkljaj za lansko leto kar dva in pol milijona lir, ki jih bo morala kriti le vlada, ki je tudi sovojenjski občin želi priskočiti na pomoč.

Za podelitev stanovanj v novi hiši so imenovali komisijo, ki jo sestavljajo gg. Jožef Jarc, Jožef Vižintin in Evgen Ferfolja.

Ceno vodi pa bodo s prihodnjim letom verjetno povišali, ker ima občina z vodovodom le izgubo. Najbolje bi bilo, da bi si vsi hišni gospodarji dali postaviti steeve, da bi stanejo precej. Menimo, da bi morali plačilo vode tako urediti, da plača vsak gospodar toliko na vsakega člana družine in na vsako glavo živine, in sicer tako visoko, dokler niso kriti vsi stroški.

Za gradnjo šole v Jamljah pa bodo ponudili lastniku zemljišča, na katerem se bo zgradila, po 100 lir za kvadratni meter.

Jugoslovanski konzulat v Gorici

Po nepotrjenih vestih nekaterih italijanskih časopisov nameravajo odpreti v Gorici urade jugoslovanskega konzulata. Vest je zelo razburila tiste Italijanske kroge, ki ne marajo nobenih stikov s sosedno državo.

Odločno protestiramo proti takemu početju

V času vpisovanja otrok v vrtce in v šolo so se pri slovenskih starših pojavljale razne italijanske propagandistične in jih nagovarjale, naj svoje otroke vpišejo v italijanske vrtce in šole. Izvoljeni slovenski zastopnik g. Braut se je pri goriškem prefektu proti takemu početju pritožil in g. prefekt ga je prosil, naj mu navede imena prizadetih staršev. Ali pa gospod prefekt ne ve, da so Slovenci tako prestrašeni, da se celo pred njim ne upajo protestirati, ker se bojijo hujšega? Naj bi gospod prefekt javno razglasil, da je tak način propagande proti slovenskim vrtcem in šolam prepovedan, pa bi se položaj sešom zboljšal.

Otrokom slovenskih optantov, ki so sedaj že italijanski državljanji, niti letos niso dovolili vpisati jih v slovensko šolo. Zato je občinski in deželni svetovalec naslovil na ministra za prosveto brzojavko sledeče vsebine:

Tako motijo javni red

V zvezi z nedavnim kongresom »Mirijinih hčerak, ki se je vršil v Rimu, je »Primorski dnevnik« od 28. septembra t. l. priobčil članek »Križev pot Marijinih hčerak« in dejavnost rimskih »gladiatorjev«. V tem članku je pisec nanizal vrsto umazanih namigavanj na nemoralnost Marijinih hčerak, njihovih voditeljev duhovnikov in rimskih moških udeležencev kongresa, ki naj bi vsi skupaj počenjali umazanosti med seboj.

Sploh je članek tako sestavljen, da se človeku naravnost gabi, saj je poln laži in namigavanj na nemoralnost udeležencev in udeležencev. Članek ne samo, da težko žali verski čut Marijinih hčerak in duhovnikov, ampak tudi moti javni red, ker so med udeleženci kongresa v Rimu bili tudi slovenski verniki, ki bi si s člankom izpostavljeni javni sramoti.

Namen članka je nedvomno bil prav ta, da krivično žali udeležence in udeležence kongresa, jih postavi na sramotni oder in zanese razdor v vrste vernikov, duhovščine in družin.

Zato članek kot tak z vso ogorčenostjo obojamo in zavračamo kot škodljivega verskemu čutu in poštenosti slovenskega ljudstva, pa tudi kot vzor komunistične propagande!

»Protestiram proti izgonu učencev, sinov slovenskih optantov, iz šol s slovenskim učnim jezikom v Gorici in Vas prošim, da ukažete krivični ukrep preklicati.«

Neka stranka nam je pokazala listič, na katerem so bile zapisane besede, ki jih je šolski skrbnik v opravičilo izrekel, to je, da se ravna po točnem predpisu zakona! Mi pa vemo, da tak zakon ne obstoja!

Šolska oblast ne upošteva pritožbe slovenskih staršev

Proti učitelju Josipu Torošu, nameščenemu na Plešivem pri Krmini, so se starši že večkrat pritožili in šolsko oblast prosili, naj ga premešči, ker ne vrši pouka pravilno in točno.

Vložili so tudi pismo vlogo in jo podpisali.

Toda šolska oblast je v posmeh na upravičeno pritožbo staršev kot nalašč se naprej putila tega učitelja na Plešivem!

Zato je na Plešivem ogorčenost povečana in vse zahteva, da se na šoli napravi red!

V zadnjem hipu nam zatrjujejo, da je učitelj Toroš dal pismo izjavo, da se v kratkem umakne iz Plešivega. Pametna odločitev!

Bodo Jamlje pod Nabrežino?

Do izvršitve mirovne pogodbe so Jamlje spadale pod občino Nabrežino. Po 15. septembru 1947 pa začasno pod Doberdob. Ko so pozneje pravno uredili razne obmeje kraja, je goriški prefekt zahteval, da ostanje Jamlje le začasno pod Doberdob, v pričakovanju, da bodo Trst vrnili Italiji ter bi se s tem tudi Jamlje lahko vrnilo pod Nabrežino. Zdaj je vrnitev Trsta Italiji gotovo dejstvo. Ali bodo tudi Jamlje kaj kmalu vrnili Nabrežini in ali bo to Jamljem koristilo?

Zaenkrat pa ni verjetno, da bi moglo priti do spremembe, ker pravno STO še vedno obstoja in meje ni mogoče premikati.

Vojna škoda

Podtajnik zakladnega ministrstva je že dni izjavil, da je vlada odredila vse potrebno za čimprejšnje izplačilo vojne škode za hišne premičnine. Izplačevali bodo povprečno 5 milijard na mesec. Tekom prihodnjega leta bodo zaključili z izplačevanjem najvišje vojne škode za omenjene premičnine in začeli izplačevati vojno škodo na drugih predmetih.

Marijanski kongres v Štandrežu

V nedeljo popoldne se je slovensko zaključil v Štandrežu kongres, ki so ga goriški Slovenci priredili na čast Materi božji.

Veličastna procesija, kakršno je redko vidimo tudi po mestnih ulicah je šla skozi Štandrež, ki se je dostojno pripravil na to slovesnost. Po cerkvenih opravilih je bila na odprtem marijanska akademija, pri kateri so sodelovali pevski zbiri, recitaterji in igralci Prosvetnega društva iz Gorice.

GOSPODARSTVO

RAVNANJE Z MOSTOM

Mnogi kmetovalci se bojijo do-
dati mostu bisulfit ali amonijev
fosfat, misleč, da se vino navzame
tega duha, odnosno duha po žve-
plenem vodik (ki sliči duhu po
gnilih jajc).

Tako pojmovanje nima podlage,
ker slabi duh z lahkoto odpravi-
mo. Vino namreč pretočimo in pre-
zračimo. Pri pretakanju pa stavi-
mo na pipo razpršilnik, da vino
dobro prezračimo. Točimo pa lah-
ko v bakren kotel ali pa vino vli-
vamo skozi bakren lij.

Vino moramo pretočiti čimprej
mogoče, to je navadno že v prvi
polovici novembra, ker se navzame
toliko več duha po žveplu, kol-
ikor več časa je na drozji.

Zelo važno je, da pri pretakanju
tudi žveplamo, in sicer po en az-
bestni trak na vsake tri hl vina.
Žveplanje je važno, ker potegne
nase slab duh po žveplu (žveplo
uničuje žveplo).

VLAČLJIVOST VINA

Kdor ni uporabljal pri trgavi
niti bisulfit, niti žvepleno-kislega
amonijevga fosfata, niti ni sodov
požveplal, kakor smo že priporo-
čali, in vrh tega je še stavil in dr-
žal most v mrzli kleti, je sam kriv
pojava vlačljivosti vina. Vlačljivost
je kot, da bi bilo sluzasto, in ko
ga vlijamo v kozarec, sploh ne šu-
mi!

Vlačljivost vina je bolezen, ki je
povzročajo glivice, katere spremlja
njajo sladkor in sluz.

Kako se ta bolezen prepreči, smo
že povedali. Rabiti je namreč bi-
sulfit!

Da jo ozdravimo, zadostuje, da
vržemo v sod 10 gramov metabi-
sulfit na 1 hl in dobro premeša-
mo, če je bolezen šele začetna. Če
pa je bolezen že dobro razvita
moramo vino pretočiti v zdrav sod,
ki ga prej zažveplamo z enim az-
bestnim trakom na 2 hl. Vino pa
moramo pri pretakanju dobro zra-
čiti in zbiti!

Taka vina imajo navadno po-
manjkanje črsovine (tanin), za-
to jim moramo dodati po eno koco
sulfita tanina na hl. Tega do-
bimo pri VINOAGRIJI v Gorici
in pri kmetijskih konzorcijskih.

Taka vina se ne čistijo rada, za-
to jih moramo čistiti s špansko
zemljo po 200 do 300 gramov na
hl ali pa s čistilom 1 in 2, ki ga
dobimo v gori imenovanih trgov-
nah.

Ko se vino čez 14 dni, približno,
dobro razčisti, ga zopet pretočimo
v drugi sod, ne da bi vino zračilo.
Moramo ga pa požveplati.

SOCIALNA VPRAŠANJA

Odločen boj tuberkulozi.

Pretekli teden se je vršil v Go-
rici izreden sestanek zdravstvene
komisije, ki je razpravljala o tu-
berkulozi, ki je v naši pokrajini
na žal, zelo razširjena, saj ima skro-
po najvišje odstotke te bolezni.

Komisija je ugotovila nujnost
splošnega pregleda vsega prebival-
stva z rentgenskimi žarki.

DROGERIJA

ANTON PODGORNİK

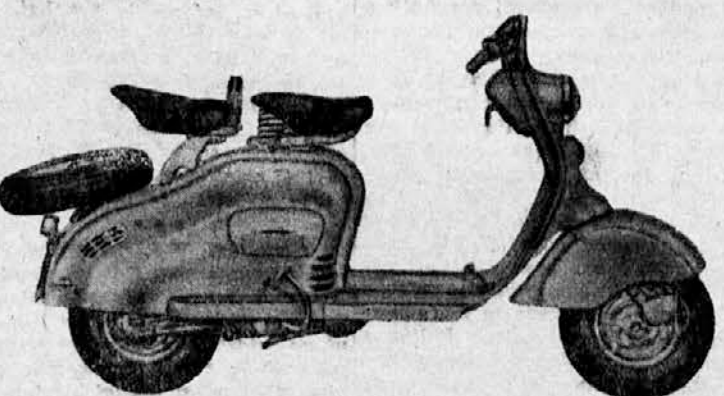
GORICA - Trg. De Amicis, 12 na Kornu - Tel. 3009

Iambretta 125 Id

EDINI ZASTOPNIK ZA GORIŠKO

ALDO MEROLLI & C. MOTOFORNITURE

GORICA - ULICA GARIBALDI 5 - TEL. 2723

CENA PO CENIKU LIR 150.000
PRODAJA Z MALIM PREDPLAČILOM,
OSTALO PA ODPLAČILA DO 23 OBROKOV

IZ SLOVENIJE

IZDATKI

ZA ALKOHOLNE PIJACE

Kot poroča »Ljubljanski dnevnik«, so samo v Goriškem okraju potrošili lani 450 milijonov din za vino, žganje in druge alkoholne pijače. Vina so popili toliko, da pride povprečno na vsakega prebivalca okrog 50 litrov.

Kvarne posledice prekomernega uživanja alkoholnih pijač gotovo ne bodo izostale.

POPIS OBRTNIH PODJETIJ

Zvezni zavod za statistiko in evi-
denco bo izvedel od 1. do 12. o-
ktobra po vsej državi popis vseh
gospodarskih organizacij, ki se u-
kvarjajo z obrtjo. Popis bo zajel
vse javne in privatne obrtne de-
latnice in podjetja.

TRGOVINA Z JUZNO AMERIKO

Jugoslovanska trgovinska delega-
cija se je pod vodstvom Janova
Blaževica mudila štiri mesece v
državah Južne Amerike. Sklenila
je vrsto trgovinskih pogodb in po-
daljšala že obstoječe sporazume.
Sporazumi predvidevajo predvsem
nakup jugoslovanskih proizvodov
strojne, kemične in gradbene indus-
trije.

HIDROCENTRALA NA POHORJU

Po načrtih bo osrednja pohorska
planota temeljito spremenjena v
krasno turistično točko s številni-
mi jezeri. Vse te spremembe bodo
nastale v zvezi z graditvijo pohor-
skega energetskega sistema, ki
predvideva graditev hidrocentrale
Lobnica in pozneje še Lehen.

To centralo bodo poganjale vode
Lobnice, Oplotnice in Radoljina, ki
bodo zajete na visoki pohorski pla-
noti v višini 1250 m. Strojnice bo-
do ob Dravi, in višinska razlika
bo znašala skoraj tisoč metrov.

Z zajetivjo omenjenih vod se bo
sedanje Malo Crno jezero (2 ha)
razlilo na 220 ha in nastala bo

do še nova jezera: Repe (150 ha),
Tibo jezero (120 ha) in Crnova
(150 ha).

PREDVIDEVANJA DRUŽBENEGA PLANA

Lanskoletne napovedi gospodar-
skih strokovnjakov o znižanju cen,
se po izjavah predstavnika zavoda
za gospodarsko planiranje, Vuko-
viča, niso uresničile. Nasprotno, ce-
ne na debelo so se od začetka le-
tošnjega leta povečale za 8 odst.,
na drobno pa za 9,6 odstotka.

V primeri s cenami v avgustu lani,
so pa letos cene za 5 odst. nižje.

Za prihodnje leto predvidevajo
povečanje cen nekaterih kmetijskih
pridelkov in povišanje stanovanj-
skih najemnin.

Napovedujejo tudi občutno večji
uvoz pšenice in manjši izvoz koro-
ze zaradi letošnje poplave in suše,
ki je povzročila okrog 45 milijard
din škode.

ŠTEVILO DELAVCEV IN USLUŽBENCEV

Po uradnih podatkih Zveznega
zavoda za statistiko in evidenco je
bilo konec julija zaposlenih v Ju-
goslaviji skupno 1 milijon 611 tisoč
600 delavcev in uslužbencev. V
vseh panogah gospodarstva se je
število delavcev zadnje čase pove-
čalo, le v gozdarstvu se je nekoli-
ko znižalo.

GOSPODARSKE KOMPLIKACIJE

Družbeni plan je za letošnje le-
to predvidel povečanje življenjske
ravnal prebivalstva, ki bi bila v zni-
žanju prodajnih cen blaga in sto-
ritev.

Toda to se ni uresničilo. Dohod-
ki in kupna moč prebivalstva so
sicer v splošnem porastle. A ta po-
rast je le navidezen, saj temelji v
glavni na porastu številca delov-
ne sile. Kar je pa vsekakor škod-
ljiv pojav, zlasti še, ker je vezan z
nesorazmernim porastom storilno-
sti. Doči mje namreč število delov-

ne sile naraslo na 107,7 odstotka,
je storilnost narasla le na 102,7
odstotka! To nesorazmerje je v
glavni odvisno od dejstva, da je
bila zaposlena predvsem nekvalifi-
cirana delovna sila. Zaradi tega so
industrijska podjetja, kjer se je
nakopičilo nestrokovnih delovnih
moči, dvignila ceno svojim proiz-
vodom, drugače pač ne morejo kri-
ti svojih izdatkov.

Tako rastejo cene industrijskim
proizvodom, in da vsaj nekoliko o-
milijo razliko med plačili in ce-
nami, zvišajo tudi plače.

Toda, kot pravilno ugotavlja
»Ljubljanski dnevnik«, nič ne po-
maga zvišanje plač ob istočasnem
zvišanju cene.

BOJ PROTI ALKOHOLIZMU

Kvarne posledice prekomernega
uživanja alkohola so prišlele obla-
sti, da so začele resno misliti na
sistematičen boj proti alkoholu. Po-
sledice so zelo hude: v 65 letih
pred drugo svetovno vojno je bilo
v Sloveniji 900 primerov hude bla-
znosti zaradi alkohola, v štirih le-
tih po vojni pa kar 500!

PRVE NAGRADE JUGOSLOVANSKIM DIRIGENTOM

Na mednarodnem glasbenem fe-
stivalu v Besanconu, katerega se
je udeležilo 40 mladih dirigentov
iz raznih evropskih držav, je do-
bil prvo nagrado dirigent Ivo Igor
Gjadjrov iz Zagreba. Dobil je 100
tisoč francoskih frankov. Drugo
nagrado pa je prejel Krešimir Si-
puš iz Ljubljane.

DIVJI PRAŠICI

Na Kobariškem so se divji praš-
iči zelo razpili in povzročajo ve-
liko škodo kornuznim nasadom.
krompirišču, travnikom in pašni-
kom. Zaradi te škode je občinski
odbor Kobarid razpisal 3000 din
nagrade za vsakega uplenjenega
prašiča.

Zakaj smo bili poraženi - 10 okt. 1920?

V teh dneh, ko se vsi Slovenci z dvojno trpkostjo in žalostjo v srcu spominjamo slovenskega plebiscitnega poraza na Koroskem, ni odveč, da se poleg drugih vzrokov našega poraza, ki jih napaja naš člankar, spomnimo še ene lastne zablode. Koroski plebiscit je sprejela Slovenska vlada v Ljubljani — lahko bi se mu učinkovito tudi uprla — zato, ker njeni zastopniki koroske dežele, tamkajšnjih razmer in dejanskega stanja niso poznali. Področje A bi moralo biti priključeno Jugoslaviji brez plebiscita, saj so statistični podatki iz l. 1910 dovolj zgovorno izpričali slovensko pravico.

Nasprotno zablodo so zagrešili današnji upravitelji Jugoslavije, ki so za STO odbili plebiscit, ker ne poznajo ozemlja, razmer in dejanskega stanja na STO. Razmere in dejansko stanje so ocenjevali skozi prizmo lastnih partijskih eksponentov, ki ne branijo pravic in koristi 60.000 tržaških Slovencev, pač pa svoje oblastniške položaje. Na teh sebičnih leži zgodovinska odgovornost za vse, kar se bo v prihodnosti na tem ozemlju zgodilo. To je potrebno pribiti danes, da bo to jasno vsem Slovincem po širnem svetu.

Določitev plebiscita na Koroskem je pomenila za nas objektivno veliko krivico!

To bomo lahko uvideli, če pomislimo sledeče:

Dežela, v kateri se je vršil plebiscit 10. oktobra 1920, je bila nedvomno pretežno slovenska. Celotno notranjo krivico koroskem uradnem štetju je bilo tam samo 30 odstotkov govorečih in 70 odstotkov slovensko govorečih prebivalcev. Po štetju iz l. 1910: 50.000 Slovencev in samo 2.000 Nemcev. Torej l. 1910 se jih je prijavilo 50.000 k slovenskemu občevelnemu jeziku in 23.000 k nemškemu občevelnemu jeziku. Napredujočim ponemškarjenjem je vendar več prebivalstva prehajalo k nemškemu občevelnemu jeziku. Ni nobene dvoma, da je bilo od zgornjih 23.000 nemško govorečih komaj 2.000 pristnih Nemcev, če nemško Pustričo zraven pristejemo. Torej brez Pustrice: 1.000.

Celo dr. Steinacher v svoji knjigi: »Feuerbrand in Kaernten« (Pozar na Koroskem) priznava, da ga je bilo strah, ko je pomislil: 50.000 Slovencev in samo 23.000 Nemcev. Toda dejansko je bilo med temi 23.000 Nemci komaj nekaj tisoč pravih Nemcev. — Kdo je imel pravico do tako pretežno slovenske pokrajine?

Drugič: Ponemščili so nam mesta in trge. V glasovalnem pasu A ležijo sledeča mesta in trgi: Velikovec, Pliberk, Bórvole, Zelenka, Kaplja, Grebinj, Labud. Ta mesta in trgi so dali 10. oktobra 1920 nad 5.000 glasov za Avstrijo. Natančno: 5.191.

Zivimo v času preseljevanja ljudi iz dežele v mesta. Na tisoče in desetisoče Slovencev se je že pred prvo svetovno vojno preselilo v nemška mesta Avstrije. Tam so se ponemščili ali napojili z nemškim duhom. Dne 10. oktobra 1920 je prišlo okrog 2.000 teh ljudi glasovat v svoje rojstne občine. Naravno da so glasovali skoro vsi za Avstrijo.

Ce prištejemo teh 2.000 glasovalcev zgornjim 5.000, dobimo že 7.000 glasov za Avstrijo. In toliko je okroglo znašala večina glasov za nemško državo (22.025 manj 15.273 je 6.746). Ponemščena mesta in trgi glasovalnega ozemlja A ter preseleljenci v ponemščeni Celovec in Beljak ter v ostala mesta Koroske in Avstrije (Dunaj in drugi!) so dali večino glasov za Avstrijo (okrog 7.000)!

K vsemu temu pride še ponemščena Pustrica nad Grebinjem. In to je tretji vzrok našega poraza. Pustrica je nemška občina. Samo okoliš Brezje je bil l. 1920 še slovenski. Občina Pustrica spada v okrajno glavarstvo Velikovec. Pa s velikovskemu okrajnemu glavarstvu priklopili še občino Pustrico glasovalnemu ozemlju. To sta župniji: Pustrica in mala gorska župnija Golovica. Divje so nemški Pustričani na nekem glasovalnem shodu v Grebinju protestirali proti temu, da bi prišli pod Jugoslavijo! Nemec ve, kaj je država (kdo ima državno oblast, ta je gospodar dežele!), in zato hoče ostati pod Avstrijo! In res ni bilo nobene potrebe, da so nemško občino Pustrico priklopili glasovalnemu ozemlju! Nemška občina Pustrica je dala 10. oktobra 1920 za Avstrijo 634 glasov, za Jugoslavijo komaj 21! Naravno! Nemec glasuje za nemško državo! Brez občine Pustrica bi nemška večina 10. oktobra 1920 znašala za 634 glasov manj.

Cetrtič. Glavni vzrok in razlog, da je 10. oktobra 1920 na Koroskem zmagala Avstrija, je ponemščevalna šola! Ta je že od l. 1870 (še malo prej) pripravljala nemško zmagalo 10. oktobra 1920. Torej pol stoletja prej se je že pripravljala nemška zmaga pri plebiscitu. Brez te nemške šole bi nemška država 10. oktobra 1920 nikdar in nikoli ne bila zmagala! Na sto in sto nemških in nemškutarskih učiteljev je vbijalo slovenskim otrokom v glavo in srce skozi stoletja: »du bist ein deutsches Kind, so denke dran« (nemški otrok si, misli na to)! Večina glasovalcev 10. oktobra 1920 je pohajala v ponemščevalno šolo. Človek ni kamen. In zlasti otrok ne! Če mu skozi 50 let (skozi vso 8-letno šolsko dobo) trobiš na ušesa: »ti si nemški otrok, se ga tudi največja in najnemoralnejša laž mora prijeti! Mladino so nam zastrupili z nemškim duhom. Vsi slovenski protesti proti nemški šoli so romali v koš! Celotno občino, ki so zdaj že čisto ponemščene, so viharno protestirale proti nemški šoli. A posilili so ubogi narod, ki si ni mogel pomagati! Vsi nešteti protesti nemški šoli so našli gluha ušesa, so bili bob ob steno!

Pojaničarili so nam narod! S strašnim nasiljem ponemščevalne šole so nam pojančarili narod! Okrog l. 1870 se je tudi vršil plebiscit na Koroskem. Ljudski tabori. In tedaj je bilo vse za zedinjeno Slovenijo. To je bilo prej, predno nam je šola — ponemščevalnica — je odločila koroski plebiscit 10. oktobra 1920. Brez te nemške šole bi nemška država pri plebiscitu nikdar ne bila zmagala! Nemška

zmaga 10. oktobra 1920 je učinek nemške šole. Krivičen vzrok — krivičen učinek! Nasilje ne more biti pravna podlaga za pravično pridobljeno posest. Nemške zmage 10. oktobra 1920 se drži petdesetletno nasilje šole — ponemščevalnice nad našim narodom, ki si ni mogel pomagati. Posiljenje ubogega, onemoglega naroda!

In to posiljenje je glavni in najodločilnejši razlog, da smo izgubili

plebiscit dne 10. oktobra 1920.

Dr. Steinacherja je brez potrebe skrbelo, kako bo izpadel plebiscit. Nemška šola je temeljito izvršila svoje delo! Dne 10. oktobra 1920 je zmagal na Koroskem nemški (in nemškutarski) učitelj! Zmagala je Slovincem vsiljena nemška šola! — Toda, ali je bila to pravična zmaga?

Dragocen nauk tudi za tržaške Slovence!

TRŽAŠKI SLOVENC V PRETEKLOSTI

Tržaški liberalci leta 1848 in narodnostne nestrpnosti

Preučevanje časnikov iz časov okrog leta 1848 kaže čisto drugačno sliko, kakršno pa zasledimo v prvih letih XX. stoletja. V časnikih, kot n. pr. »La Favilla« in »L'Istria«, zasledimo pravcarke simpatije za naše narodne potrebe. Knjižna dela z našega juga so prevajali v italijansko. Pisali laskavo ocenjujejo »Gorski Vijenec« in »Smrti Small age Cengijica«. Giacomo Chiudina priobčuje številne članke o navadah in običajih južnih Slovanov. V »Percursore« in Benetkah izpoveduje Pacifico Vallussi težnjo po medsebojnem sožitju Italijanov in Slovencev v Julijski Krajini. Proti avstrijskemu centralizmu in njegovi politiki postavlja nasproti Zedinjeno Italijo in Zedinjeno Jugoslavijo. Naša vmesna dežela pa naj bi bila posredovalka. Zato priporoča italijanskim nacionalistom toleranco nasproti Slovanom.

Letopis »L'Istria« prinaša prispevke, ki dokazujejo, da je Istra slovenska zemlja. D. A. Fachineti

trdi l. 1848, da so istrski Slovani, sodeč po navadah in običajih, najstarejši istrski prebivalci. Kandler piše v istem listu na strani 176, da se ne sme izvajati zaključkov glede narodnostne pripadnosti Istre z okolščino, da se je italijansko v nekaterih krajih razširila. Važno je, pravi Kandler, poredko prebivalstva.

Negotovost glede bodočnosti Avstrije, ki je bila zapletena v vojno z Italijo in z borbo proti Madžarom, je naglala tako Avstrijce kakor italijanske nacionaliste, da so pričeli snubiti Slovence. To je bilo v času, ko je František Palatky v Pragi izrekel, da bi bilo treba Avstrijo ustvariti, če bi je ne bilo. Čehi so namreč v tem času čutili živo potrebo zaščite proti prodoru živju Nemcev, ki so stremeli za tem, da Češko pod armijo nemškemu razjhu.

To so bili časi bana Jelačića, ki je nameraval zavzeti vso Dalmacijo. Jelačić je imel svoje pristaje tudi v Trstu. Decembra 1848 je Jelačić zatrl dunajsko revolucijo in se pripravil, da s svojo vojsko vdre na Madžarsko. Ta dogodek so proslavili tudi v Trstu. Na sedežu tržaških trgovcev »Tergetse« so ustanovili Slovansko društvo, kjer se je vršil tudi občni zbor. Glavna dvorana je bila okrašena s slovenskimi barvami, nad sedežem pred sednika pa je visela oljnata slika bana Jelačića na konju.

Pesnik Vesel je nagovoril zborovalce v slovenskem. Njemu so sledili govorniki Srbi, Hrvaati in Poljaki. Slovansko društvo je kmalu nato izdalo proglas, s katerim razglasa, da se 60.000 slovenskih borcev bori na poljanah Italije in da se bodo slovenski Primorci borili za blagor Avstrije. »Osservatore Triestino« ni bil tej manifestaciji neprijazen. V svojih izjavah priznava Slovanom pravico, da se v Primorju smatrajo za domačine, saj pravi: »Le città sono italiane per lingua, ma nelle città medesime avvi una parte di popolazione indigena di altra nazionalità alla quale appartiene tutta la popolazione della campagna del territorio di Trieste, dell'Istria e del quasi tutto il Goriziano.« »Osservatore Triestino« je gotovo pod vplivom težke situacije na Dunaju, kjer je sam princ Windischgrätz dejal Jelačiću: »V vaših rokah je cesarstvo, ko v svoji številki z dne 13. dec. 1848 odkrito priznava, da v Trstu slovenski življenj očitno napreduje.

Podobnega mišljenja so tudi italijanski nacionalistični listi »La Gazzetta di Trieste« in »Il Giornale di Trieste«, ki sta bili glasilnici liberalcev. Stvari pa so se zaobrnile potem, ko Jelačić ni imel tolikšne

Krst „Pri Jožkotu“

»Jožko, šefan vina na moj račun, je zagrmel Tine Gorican, ko je vstopil košato in postavno, kakor bi mu kdo kol zabil v hrbtnico, med družbo »Pri Jožkotu«, ki se je živo pričala, ali je ali se ni podpisana kravja kupčija s Trstom in njegovimi prebivalci.

»Kaj pa je, Tine, da si tako vesel, pa da ni šla kupčija s Trstom rakom žvižgat; če je tako, bodo nočjo vse gostilne ostale brez vina, je začuden spraševal gospod Nino.

»Magarile je dejal Tine, »potem sem jaz kupec za vso tekočino, ki jo premore Jožko z vsemi zaprašenimi steklenicami vred na policah, pa še z Radensko, Coca-Colo in sifonom povrhu!«

»Pa da nisi spet oženil kakega kapitalista za nekaj sto tisočakov, ti imaš zmeraj pasjo srečo?« je hotel vedeti Dreja z Grete.

»Kaj še, trinajstico je zadel na toto!« je modroval Stane, ki mu je edino še stavarska sreča ostala potem, ko je falirani partiji pokazal figo, ker ga je držala s spiska mesečnih partijskih užitarjev.

»Na inflacijske trinajstice, ki so izpod milijona, se jaz poživigam!« ga je ošabno ocvrnil Tine. »Da ne boste preveč sitni, vam kar naravnost povem, da smo danes krstili!«

»Saj res!« je pristavil gospod Nino, »saj smo na to že skoraj pozabili!«

»Živio Tine, pa še en ducat takih!« je dostavil Dreja z Grete. »Kako pa je bilo, ste ga dobro pokronali!« je spraševal Franc z Rjana, ki mu zapluta pod očesom še ni popolnoma zbledela.

»E, kaj veste vi o vseh teh težavah?« je pričel Tine. Zivljenje pa je vendar le lepo! Minuli so časi, polni strahu in skrbi, minula so posvetovanja z zdravnikom, prenehale vraže sanje nesreč in nezdod, ki bi se lahko zgodile. Vse je potekalo brez škode: mati in otrok sta

zdrava. Otrok celo tako zdrav, da me je tega večih kar strah. Ima že tak glas kot pokleni narednik, posebno kadar se oglašajo lakota — in te ne zmanjka nikoli. Dekli je je mali, zlati, sladki dekle!« se je nedomada raznežil Tine, ki navadno nima diak na jeziku.

»In krst?« je spraševal Dreja. »Kaj krst?« je ugovarjal Stane, »kdo še danes krsti otroke?«

»Vsi, ki smo še krščanski ljudje!« se je razvnel Dreja. »Partijski celo v Trst prihajajo, da krstijo svoje otroke. To vem jaz. Komunisti bi radi vse odpravili — in javno tako tudi kričijo, potem pa jih le prime, in hajdi v Trst na krste, je Dreja še dodal. Vsi so za hip utihnil v celo Stane je molče pljunil pod mizo.

»Ljudi krstijo že skoro dva tisoč let in jih bodo dokler bo stal svet; krstili so jih, ko na zemlji ni bilo komunizma in krstili jih bodo, ko bodo ostali od te nesreče samo še žalostni spominke, je pripomnil gospod Nino.

»Na dan s krstom!« je nestrpno zarenčal Franc. »Kaj se bomo še pričakali! Krst, poroka in smrti se opravljajo z vero, in če ni vere ob teh treh postajah človeškega življenja, je gorje, tako je pravil naš stari kapitan, ki je bil najboljši človek na svetu, Bog mu daj nebesa!« je še modroval Franc. »Le na dan s krstom, da slišimo!«

»Saj vam pravim, deklč kot živo srebro, je nadaljeval Tine. Pa sva jo zjutraj pobrala z babico na občino, da še državno potrdimo cerkveni krst prejšnjega tedna. Tako zahteva postava.

Uradnik na občini je bil sladko vlijuden, kakor bi ga povezala sama človeška prijaznost s točnostjo in resnostjo javnega uradnika. Najprej pa je prišla na vrsto prijaznost: »Čestitam vam iz srca, gospod Valentino!« je dejal v mehki južnjaški govorici. Ponudil nama je stolice; on na oni strani pisalne mize, midva na tej. Odprl je debelo knjigo. Trikrat je s peresom popraskal po sušilniku, nato je peresnik obračal s palcem in kazalcem proti oknu in konico peresa skrbno opazoval. Odstranil je s peresa kocino, raztegnil komolca in peresnik vtaknil v črnilnik:

»Kakšno ime ste izbrali?«

»Majda,« sem dejal.

»Majda,« je dejal on.

»Majda,« sem ponovil. S črko jota in z naglasom na prvem zlogu.

»Nemogoče,« je dejal. Zelo mi je žal, spoštovani gospod, vendar zakon tega ne predvideva. Italijanski pravopis tega ne prenaša.

»Majda ali pa nič,« sem odgovoril.

Stari mater je bilo tako ime, in ker je bilo njej prav, bo prav tudi za njeno vnukinjo. Majda s črko jota in naglasom na prvem zlogu! »Majda ali Aida, Salda, Farida, to bi še šlo, saj je šlo tudi v Cirenajki,« je dejal uradnik z ostrijskim poudarkom. »Tam smo v preteklosti afriške barbarizme sprejemali, ker nam niso politično ogražali Italijanov, tu pa je to nedopustno, eno so Arabci, drugo so Slovani.« Odložil je peresnik in tudi očala ter zaprl debelo knjigo. Vsa modrožve je stala za njim, pretekla bliže od sedanjega. Proti tej sili sem bil v resnici le droban črvček.

»Torej,« je dejal. »Ali se ne bi hoteli še enkrat pogovoriti z gospo soprogo? Morda bosta našla kako drugo ime? Saj je časa dovolj. Zakon ne ukazuje, da se morate takoj odločiti. Če želite, vam postrežem s seznamom vseh v Italiji uporabljivih imen...«

Izročil mi je nekaj natipkanih pol papirja.

»Anna,« sem glasno prebral.

»Častljivo ime,« je pojasnjeval. V naših krajih zelo priljubljeno v zvezi z Marijo, Gracielo itd. Torej Anna?

Zopet je odprl knjigo, vzal peresnik, si nataknil očala, trikrat s peresom popraskal ob sušilnik in skrbno ogledoval konico peresa proti oknu.

»Anna, Augusta, Aurelia, Ambrosia, Alberta, Adele, Amalia... Balbina, Barnaba...«, sem glasno prebral.

»Torej,« me je vzpodbujal. Katero teh lepih imen boste izbrali za malo sladko hčerko?«

Opazoval sem ga zamišljeno. Potem sem dejal: »Vsa ta imena! Vpišite jih vse po vrsti. Ali pa morda postava omejuje število imen?«

»Tega sicer ne,« je odgovoril obnavljajoče. »Tu bo v zakonu najbrž majhen nedostatek, vendar mnogo večji od prostora v moji knjigi. Za vsa ta imena namreč v knjigi ni prostora! Pogledaj me je in v obeh se mu je zablistala obupna jezica: »Majda?« je spraševal.

»Majda s črko jota in naglasom na prvem zlogu,« sem potrdil.

Počasi je narislal s tresočo roko: »Majda, nata...«

»Imenitno!« je zapel z visokim tenorjem gospod Nino. »Jožko, se en šefan na moj račun, živjo Majda!«

Raketa „B-62 Snark“ čez Atlantik

Cas prve rakete, ki bo švignila z ene celine na drugo, se približuje z naglimi koraki. Prvi raketni poleti iz Floride do otoka Ascension bodo pričeli že v kratkem. Od Floride do Ascensiona znaša razdalja 7.500 km. Ascension leži v južnem Atlantiku, tam, kjer se afriška celina najbolj približa Južni Ameriki. Ze med zadnjo vojno so Američani vzdrževali na otoku vojaško oporišče. V zadnjem času pa se zopet pogajajo z Angleži — otok pripada namreč Veliki Britaniji — da bi jim otok prepustili za svoje raketske poskuse.

V teh dneh se bo torej iz ameriškega letalskega gnezda Cocoa na rtu Canaveral dvignila v zraku višinske orjaška raketa, ki nosi oznabo B-62 »SNARK« in je opremljena v svojem trebuhu z izredno občutljivimi elektronskimi napravami.

Raketa se bo pognala preko bahamskega otočja, kjer prav v tem času pričena tropska pomlad. Prelatela bo otok San Salvador, kjer je leta 1492 prvi belec z imenom Kristof Kolumb položil svojo nogo na ameriška tla. Divjala bo čez Atlantik in se morda čez dobrih deset minut ali kaj podobnega pokazala nad glavami preplašenih prebivalcev otoka Ascension.

Poldrugo milijardo dolarjev, ki jih je ameriško vojno ministrstvo skozi osem let nakazovalo za raziskovanje raketnih izstrelkov, so koristno uporabili.

Prve temelje raketnih izstrelkov — kakor znano — postavili med zadnjo vojno Nemci s svojimi protitipi V-1 in V-2 raketami, ki so britanskemu otočju povzročile toliko razaranja. V Penemunde na pomorjanski obali, kjer so Nemci preizkušali in proizvajali raketska orožja, so Američani pobrali vse, kar je pred njimi ostalo Sovjetom. S temeljnimi napravami in številnimi tehnikami in strokovnjaki ter z neomejeno ustvarjalno silo ameriškega tehniškega duha so izdelali dosedaj že devet raznih vrst raket s hitrostjo 1500 do 8000 km na uro in z dosegom od 45 do 7500 km. Hitrost zadnje rakete B-62 ni znana.

Sedanji prvi prekoatlantski poiz-

kus ni pomemben samo za vojaške namene, pač pa odpira verjetno nove možnosti prevozu blaga in verjetno tudi ljudi v daljni bodočnosti.

Prva atomska podmornica

Prejšnji četrtek so izročili ameriški vojni mornarici prvo podmornico na atomski pogon »Nautilus«. Podmornica šteje okrog 100 mož posadke. Ameriška vlada je naročila še nadaljnje tri atomske podmornice.

Vprašanje goriva je pri atomskih podmornicah čisto postranska zadeva in tudi plovba pod morskimi gladinjo je praktično neomejena, zato je to eno najvažnejših orožij.

Starost in skrbi

Ko je gospa Concetta Premuda te dni slavila svoj 104. rojstni dan, je na običajna povpraševanja po vzrokih tako visoke starosti odgovorila, da se je ohranila pri življenju od samih skrbi.

»Vse svoje življenje sem preživela v večnih skrbih,« je dejala. Trenutno jo skrbi, ali bo postala najstarejša Sicilijanka. To čast uživa namreč sedaj še neka njena tekmovalka, ki ima 106 let. Gospa Premuda se še dobro spominja Garibaldi, ki ga je dobro poznala. Verjela pa ni nikoli srečala, in to ji je povzročilo dosti skrbi. Sedaj preživlja svojo starost pri svojem sinu, ki je — po njeni izpovedi — »živahen deček. Star pa je komaj 83 let. — Če je starost res življenjsko zdravilo, bomo Tržačani prav gotovo sami stoletniki.

Vohunski škandal v Parizu

Pred nekaj dnevi so v Parizu aretirali dva člana tajništva Državnega obrambnega odbora, René Turpina in Roger Labousse-a, ki sta izročala komunistom poročila, ki sta najvišjega francoskega obrambnega organa. To je ugotovila preiskava vojaške policije in oba pripornika sta svoje voljune dejanja tudi priznala. Skrivnostni prenašalec vohunskih gradiva je bil sotrudnik lista »Liberation«, ki stoji komunistom zelo blizu in se imenuje André Baranes. Za njim so izdali tiralo.

VESTI s TRŽAŠKEGA

Pravilnik o narodnosti zaščititi

(Nadaljevanje s 1. strani)

ste na področju, ki je pod upravo Italije, oziroma Jugoslavije, glede preskrbe učbenikov, poslopij in ostalih materialnih sredstev, štela in položaja učiteljev, kakor tudi priznavanje diplom. Italijanske in jugoslovanske oblasti si bodo prizadevale, da bodo učenje v teh šolah vršili učitelji, ki imajo isti materni jezik kakor učenci.

Italijanske in jugoslovanske oblasti bodo tako izdale zakonske predpise, ki so potrebni za ureditev stalne organizacije teh šol v skladu s prednjimi določbami. Učitelji, katerih govorni jezik je italijanski, ki pa so na dan parafiriranja te spomenice o sporazumu zaposleni kot učitelji v šolstvu področja pod italijansko upravo, ne bodo odpusteni iz razloga, ker nimajo potrebne učiteljske diplome. Ta izredna odredba se ne bo uporabljala kot precedens, in tudi se ne bo zahtevalo njeno uveljavljanje za druge primere, razen za zgoraj omenjene kategorije. Jugoslovanske in italijanske oblasti bodo v okviru svojih obstoječih zakonov sprejele vse razumne ukrepe, zato da se omenjenim učiteljem omogoči, da v smislu omenjenega člena 2. (d) pridobijo kvalifikacijo za isti status kot redni člani učiteljskega osebja.

Učni programi teh šol ne smejo biti v nasprotju z nacionalnim značajem učenca.

Jezikovne pravice

5. Pripadniki jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo in pripadniki italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo se bodo lahko svobodno posluževali svojega jezika pri osebnih in uradnih odnosih z upravnimi in sodnimi oblastmi obeh področij. Imeli bodo pravico, da od oblasti dobijo odgovor v istem jeziku; pri ustnih odgovorih bodisi neposredno ali pa po tolmaču; pri dopisovanju morajo oblasti preskrbeti vsaj prevod odgovora.

Javni dokumenti, ki se nanašajo na pripadnike teh etničnih skupin, vsebovati tudi sodne razsode, bodo spremljeni s prevodom in odgovarjajočim jezikom. Isto velja tudi za uradna obvestila, javne proglase in publikacije.

V tistih volilnih enotah tržaške občine in v tistih ostalih občin na področju italijanske uprave, v katerih pripadniki jugoslovanske etnične skupine sestavljajo pomemben element (najmanj eno četrtino) prebivalstva, bodo napisali na javnih ustanovah in imena krajev in ulic v jeziku te etnične skupine kakor tudi v jeziku oblasti, ki vrši upravo; v istih občinah na področju jugoslovanske uprave, kjer pripadniki italijanske etnične skupine sestavljajo pomemben element (najmanj eno četrtino) prebivalstva,

stava, bodo ti napisali imena v italijanskem jeziku kakor tudi v jeziku oblasti, ki vrši upravo.

Nadzorstvo nad izvajanjem pravilnika

6. Gospodarski razvoj jugoslovanskega etničnega prebivalstva na področju pod italijansko upravo in italijanskega etničnega prebivalstva na področju pod jugoslovansko upravo se bo zajemal brez diskriminacije in s pravično (fair) razdelitvijo razpoložljivih finančnih sredstev.

7. Ne sme se izvršiti nobena sprememba mej osnovnih administrativnih enot v področjih, ki pridejo pod civilno upravo Italije ali Jugoslavije z namenom, da se ogroža etnični sestav enot, za katere gre.

8. Posebna Mešana jugoslovansko - italijanska komisija bo sestavljena z namenom pomočanja in posvetovanja o vprašanjih, ki se nanašajo na zaščito jugoslovanske etnične skupine na področju pod italijansko upravo in italijanske etnične skupine na področju pod jugoslovansko upravo. Komisija bo prav tako pregledovala pritožbe in vprašanja, ki jih bodo postavljali poedinci pripadniki odnosnih etničnih skupin glede izvajanja Statuta.

Jugoslovanska in italijanska vlada bosta omogočili, da Komisija obišče področja pod njuno upravo in ji bosta nudila vse olajšave pri izvršitvi njene dolžnosti.

Obe vladi se obvezujeta, da se bosta takoj razgovorjali o podrobnih predpilih za funkcioniranje komisije.

Medsebojni dopisi

O KULTURNIH DOMOVIH (Pismo italijanske vlade jugoslovanski vladi)

Moja vlada Vas želi obvestiti, da bo po prevzemu uprave nad področjem, za katero bo odgovorna na podlagi določb spomenice o sporazumu, ki je bila danes parafirana, vabi italijanska vlada Vašo vlado, naj se udeležijo z ostalimi zainteresiranimi vladami bližnjega sestanka z namenom posvetovanja v zvezi z izdelavo ukrepov, ki so potrebni, da se v okviru današnjih pogojev uporabijo členi 1-20 priloge VIII. mirovne pogodbe z Italijo, zato da se kolikor mogoče popolneje zajamči izkoriščanje svobodne luke v skladu s potrebami mednarodne trgovine.

Dokler ne pride do omenjenega posvetovanja, bo italijanska vlada izdala začasne predpise za upravljanje svobodne luke.

Potrdjuje se, da je Narodni dom pri Sv. Ivanu prav tako na razpolago za uporabo kot dom kulture. Moja vlada meni, da je jugoslovanska vlada s svoje strani pripravljena dovolj proučiti vprašanje italijanskih kulturnih organizacij o dodatnih prostorih za njihove kulturne aktivnosti na področju, ki pride pod jugoslovansko upravo.

Odgovor jugoslovanske vlade italijanski vladi:

Zelim se Vam zahvaliti za Vaše pismo od 5. oktobra v zvezi s poslopiji, ki bodo dana na razpolago slovenskim kulturnim organizacijam v Trstu in njegovih predmestjih, in obvestiti Vas, da je jugoslovanska vlada pripravljena dovolj proučiti vprašanje italijanskih kulturnih organizacij o dodatnih prostorih za njihove kulturne aktivnosti na področju, ki pride pod jugoslovansko upravo.

SVOBODNA LUKA (Pismo italijanske vlade jugoslovanski vladi)

Glede na neuporabnost določb priloge VIII. mirovne pogodbe z Italijo, ki se nanašajo na mednarodni

ni režim svobodne luke Trsta, in v skladu s členom 5. spomenice o sporazumu, ki je bila danes parafirana, vabi italijanska vlada Vašo vlado, naj se udeležijo z ostalimi zainteresiranimi vladami bližnjega sestanka z namenom posvetovanja v zvezi z izdelavo ukrepov, ki so potrebni, da se v okviru današnjih pogojev uporabijo členi 1-20 priloge VIII. mirovne pogodbe z Italijo, zato da se kolikor mogoče popolneje zajamči izkoriščanje svobodne luke v skladu s potrebami mednarodne trgovine.

Dokler ne pride do omenjenega posvetovanja, bo italijanska vlada izdala začasne predpise za upravljanje svobodne luke.

Izjava gen. Wintertona

General Winterton je dne 5. oktobra ob 14. uri dal za prebivalstvo področja A na Svobodnem tržaškem ozemlju naslednjo izjavo:

„Želo srečen sem sporočiti, da je bilo pravkar objavljeno, da sta italijanska in jugoslovanska vlada danes dopolnile dosegli sporazum o rešitvi Tržaškega vprašanja. Ta sporazum je bil dosežen po dolgotrajnih razgovorih, med katerimi sta Veliki Združeni državi in Veliki Britaniji po vseh svojih močeh pomagali, da bi neposredno prizadele stranki dosegli sprejemljivo rešitev.

Listine o rešitvi bodo objavljene danes in pri tem želim opozoriti na eno točko: spomenica o sporazumu predvideva, da lahko vsak prebivalec obeh področij v enem letu menja trajno bivališče. To pomeni, da ima na majhnem področju, ki pride v poštev pri ureditvi meje med področjem A in področjem B, vsakdo dovolj časa za odločitev in da zato ni potrebno, da bi kdorkoli zdaj zapustil svoj dom.

Nujno bo potreben kratek čas, preden bodo ameriške in britanske sile mogle zapustiti področje A Svobodnega tržaškega ozemlja in preden bo uprava področja A lahko izročena italijanskim oblastem. V tem času bom jaz ohranil polno oblast na področju A ter odgovornost za vzdrževanje zakonitosti in reda.

Uredil sem, da bo že pred izjavo visela italijanska zastava s prefekturo in z občinskih poslopij. Pričakujem, da pozdravim generala De Renzija, ki je bil imenovan za predstavnika italijanske vlade pri urejanju prenosa oblasti, in vem, da se bova kmalu sporazumela, med drugim tudi o pripravi za prenos civilne oblasti in za prihod italijanskih sil.

Pa še nekaj. Znan mi je namen italijanske vlade, da v celoti prevzame policijske sile Julijske krajine. To mi je v posebno zadovoljstvo.

Odhod ameriških čet iz Trsta

Generalmajor John A. Dabney, poveljujoči general ameriških čet v Trstu, je dne 5. oktobra sporočil, da se bo izvršila preselitev čet TRUST-a z železnice, motoriziranimi konvoji in ladjami; čete bodo začasno nastanili v Livornu. Prvi premiki se bodo začeli takoj. Končni namembni kraj sil TRUST-a bo objavilo kasneje ministrstvo vojske.

Izredna seja nabrežinske občine

V sredo zvečer je bila sklicana izredna seja nabrežinske občinskega sveta, kjer so sprejeli resolucijo o novo nastalem položaju na STO. Resolucija poudarja, da se je sprememba izvršila proti vo-

ZRELOSTNI IZPITI

V jesenskem roku šolskega leta 1953-54 so se na Državni višji realni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Trstu, ki ima poleg razredov z učnim načrtom realne gimnazije tudi razrede z učnim načrtom klasične gimnazije in liceja, zaključili zrelostni izpiti, ki so dali naslednji izid:

Zrelostni izpit realne gimnazije so uspešno opravili:

Cibic Friderik, Daneu Emil, Ferluga Lucijan, Hrovatin Ivan, Jagodic Dario, Martelanc Angel, Mohorčič Livija, Lokar Ales, Pipan Egidij in Bole Alojzij.

Klasični zrelostni izpit so uspešno opravili:

Buschian Ivan, Pavlica Pavel, Pettrosso Robert, Salvi Benjamin, Calzi Ana, Luin Livija in Milli Savina.

Stiri kandidati so bili odklonjeni: 2 z realne gimnazije in 2 iz klasične gimnazije.

Šolske vesti

Na Državni višji realni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Trstu bo otvoritev novega šolskega leta 1954-55 v ponedeljek 11. oktobra 1954 z začetno šolsko službo božjo v ulici Giustinelli ob 9. uri.

Po končani maši se zberejo učenci razredov z realnim učnim načrtom ob 10.15 uri, učenci razredov s klasičnim učnim načrtom pa ob 11. uri v šolskih prostorih v ulici Lazzaretto Vecchio 9-II.

Za državno višje učiteljske in trgovsko akademijo bo otvoritvena služba božja v cerkvi Sv. Ivana v soboto 9. t. m. ob 9. uri. Učenci in učenke se zberejo neposredno v cerkvi. Po cerkvenem opravilu gredo v svoje razrede, kjer dobijo nadaljnja navodila. Redni pouk se začne v ponedeljek 11. oktobra.

ljji prebivalstva. V nadaljnjem resolucija zahteva izvajanje popolne enakopravnosti obeh narodnosti na tem ozemlju in se zavzema za polno zaščito narodnih, političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih pravic Slovencev.

Resolucija zaključuje apelom na pomirjenje duhov in se zavzema za mirno in koristno sodelovanje obeh narodov. Resolucija bo objavljena v celoti v prihodnjih številkih.

Seja glavnega odbora SDZ

Tajništvo SDZ sklicuje za nedeljo, dne 10. oktobra ob 9.30 uri na sedežu Zveze, ul. Machiavelli 22-II, seja glavnega odbora SDZ.

Dnevni red:

Preučitev novega dejanskega stanja na STO in razgovor o bodočem delu.

Slučajnosti.

Ker so na dnevnem redu zelo važni sklepi in odločitve, prosimo za polnoštevilno udeležbo.

Tajništvo SDZ

Gospodarski mir med Sovjetijo in Jugoslavijo

Sest let trajajoča gospodarska blokada proti Titovi Jugoslaviji, ki so jo za časa stalinskega obdobja kominformisti zaukazali, je prenehala. Obe državi sta 1. oktobra podpisali trgovinsko pogodbo, ki bo veljala do konca tega leta. Sovjeti bodo dobavljali: nafto, bombaž, mangan, premog in papir. Jugoslavija pa Sovjetom: meso, tobak in alkohol. Sovjeti Titovi Jugoslaviji ne bodo dobavljali pšenice. Tudi se ni jasno, od kje bo Jugoslavija krila znaten primanjkljaj žitaric, ki ga je Tito omenjal v svojem govoru na Ostrožnem.

Glasbena šola SPM

Vpisovanje gojencev traja še vse do konca tega meseca v šolskih prostorih v ulici Machiavelli 22-II dnevno od 10. do 12. ure.

Razdelitev začasnega urnika bo v ponedeljek, dne 4. oktobra t. l. od 10. do 12. ure za stare in nove gojence. Reden pouk prične takoj, zato priporočamo vsem gojencem, da se tega dne zanesljivo zgledajo v šolskih prostorih. Pouk bo za vse instrumente in glasbene predmete kot lanskó leto. Pojasnila dobite v ul. Machiavelli 22-II dnevno od 10. do 12. ure.

TRŽAŠKI PREPIHI

Pridnost in sloga

Prejeli smo iz Nabrežine:

Pod naslovom »Kaj prinaša narodom pridnost in sloga« je »Novi lista« v svoji zadnji številki obširno prikazal gospodarski in politični vzpon avstrijske republike po zadnji svetovni vojni. Kdor je bil v zadnjih letih v Avstriji, temu članek ni povedal nič novega. Avstrija si je v razmeroma kratkem času opomogla od medvojne gospodarskega in političnega razpada. Povzpela se je v glavnem z istim članom in istimi uspehi, kakor ostale države na Zahodu.

V Avstriji se je res zgodil čudež, vendar ne leta 1954, pač pa polnih devet let prej. Čudež se je zgodil takrat, ko so dobršen del dežel zasedle boljševiške armade. Kljub strahotnemu pritisku in nasilju, kljub snubljenju in podkupovanju je komunizem v Avstriji naletel na jeklene hrbenice in neupogljive značaje. Kljub prisotnosti boljševiških bajonetov se revolucije niso razbohotile! Komunistični plačanci so ostali zgolj simbolična sled med demokratičnim ljudstvom, ki ga je nacistična diktatura tako stregla, da se je z vsemi silami uprl novi diktaturi. Sovjetski bajoneti ne premorejo v Avstriji niti 4 odstotkov volivcev pobasati v komunistično malho. To je glavni in temeljni razlog avstrijskemu gospodarskemu in političnemu napredku.

»Novi lista« in njegov članek vsega tega nista uočila. Temu primerno so zato tudi zaključki. »Novi lista« daje tržaškim Slovincem takle poduk: »Politiki in časniki, ki bi napadali nasprotnika namesto z razlogi le z obrekovanji in lažmi, bi bili prav kmalu moralno osamljeni ter bi jih ljudstvo izločilo. Slovenci, ki so na tej zemlji tako težko ogroženi, a se ne morejo sporazumeti, da bi skupno odbijali napade skupnih sovražnikov, temveč se med seboj le kregajo in čedaje cepijo, nudijo tujcem prav žalostno sliko, politično nezrelega naroda... Prav umestno in koristno bi bilo, da bi se njihovi odgovorni voditelji naučili nekaj tudi od sosedne Avstrije.

Moralni nauki in večne resnice so edine duhovne vrednote, ki so nam še preostale po zadnji vojni. Če jih že uporabljamo za svarilo ali očitek drugim, potem zavestno ne smemo biti površni in polovičarski! Politična zrelost avstrijskih voditeljev je nesporna prav tako, kakor je neovrgljivo njihovo politično poštenje in njihova nezlomljiva značajnost. Niti enega samega voditelja ne premoreta v svojih vrstah niti Avstrijska socialistična stranka, niti Avstrijska ljudska stranka, ki bi bil komunistični sopotnik kakršnega že koli maskiranja! Med pristasi obeh strank ni ljudi, ki bi bili pred devetimi leti odločni nasprotniki ko-

munizma, danes pa so postali njegovi dobrohotni opravičevalci samo zaradi nekaj romanj ali zaradi beraške pokojnine; zaradi nekaj beraške pokojnine; zaradi nekaj parov klobas ali nekaj litrov terana.

Avstrijskim političnim voditeljem ni treba opravičevati svojega ljubimkanja s komunisti z izgovorom, da tako delajo tudi Američani in Angleži, ker bi pomenilo tako ljubimkanje za značajnega voditelja postavljanje — kvilinga. Nikjer na svetu se svobodni in demokratični ljudje še niso sporazumeli s komunisti ali njihovimi sopotniki, ne da bi sami padli v komunistični jarek ali pa se zvrnili v prezanj grob!

O tistih, ki so za »cepteve vsaj enega dela Slovencev odgovorni, pa bi prav »Novi lista«, ki se je rodil kot cepljenček, storil bolje, če bi molčal.

Avstrijski gospodarski in politični vzpon temelji v resnici na ne-podkupljivih, načelnih in značajnih narodnih voditeljih — in tudi na pridnosti in slogi svobodnega sveta proti totalitarizmu in samopašnosti komunističnih vladav. Avstrija je res vzgled, vzhled tudi za Titovo Jugoslavijo, za katero pa »Novi lista« nima poduka, niti svarila v času, ko gre za življenje in smrt tržaških Slovencev.

Morda pa bodo po novem tržaškem pravilniku rožnati duhovi zopet nekoliko zbledeli...

Odgovorni urednik:

Dr. Prof. ANTON DABINOVIC
Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

Darilne pakete

za Jugoslavijo in druge države
razpošilja tvrdka

ALASKA

Š. HAVERIC

TRST - ulica S. Lazzaro 13-I
Tel. 35-658

Zajamčeno pravostrano blago po
najugodnejših cenah

Mizarji!
kmetovalci!
podjetniki!

Deske umreke-
ve, macesnove
in trdih lesov,
trame in par-
kete nudí najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST
Viale Sennino, 24

Spomenica zahodnim državam

Slovenska demokratska zveza za STO in Slovenska katoliška skupnost v Trstu sta odposlali dne 29. septembra zahodnim velešilam naslednjo spomenico:

Slovenska demokratska zveza v Trstu in Slovenska katoliška skupnost v Trstu, ki predstavljata demokratično slovensko in hrvaško prebivalstvo STO, odzivajoč se volji ljudstva, smatrate za svojo dolžnost, da še enkrat pred končno razdelitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja obrneta pozornost visoke vlade na sledeča dejstva:

Razkosanje in uničenje STO znači pogreb one velike ideje, ki jo je uveljavila pariška mirovna konferenca leta 1947 z ustanovitvijo STO, da je namreč treba ozemlješke spore med evropskimi državami, zlasti če gre za narodnostno mešano ozemlje, reševati tako, da se da spornemu ozemlju neodvisnost in svoboda in s tem ugledu po k bodoči evropski politični skupnosti.

STO bi moralo biti prvi živ primer. Danes pa se z razkosanjem tega ozemlja dela korak nazaj in p novo rešuje že pred sedmimi letimi dokončno rešeno vprašanje STO z ozkega nacionalističnega in prestižnega, ne pa evropskega stališča, v škodo svobodnega sveta.

Večina italijanskega in slovenskega ter hrvaškega prebivalstva STO je za ohranitev Svobodnega ozemlja in za spoštovanje mirovne pogodbe.

Zato tem bolj občuti in strože sodi ljudstvo STO ukinitve svobodnega ozemlja s strani zahodnih velešil in dveh sosednih držav, ker

odločajo o njegovi usodi, ne da bi mu dali niti možnost, da izreče svojo voljo o STO, preden se državnopravno in dejansko že od leta 1947 obstoječe Svobodno trž. ozemlje uniči in razkosa med dva sosedna, in ne da bi pri tem za hip pomislili, da se s tem dokončno prestavlja velik del STO in njegovega prebivalstva.

Bodi nam dovoljeno obrniti pozornost zahodnih držav posebno na dejstvo, da ljudstvo pričakuje od držav, ki jih je zgodovina postavila za vodnika sveta, strogo spoštovanje načela: *Iustitia regnorum fundamentum*. Krivično postopanje s svobodnimi narodi v korist večjih narodov destruktivno deluje na zaupanje ljudstva v objektivnost demokratičnih držav in v realnost od njih zastopanih, demokratičnih načel, v katere je verjelo.

Danes STO pravno in stvarno še vedno obstaja in tržaški demokratični Slovenci imamo pred slovenskim narodom dolžnost, da v obrambo tega ozemlja prosimo še enkrat, da revidirate svoje stališče in ohranite celotno STO.

Bombe v Sv. Križu?

I Sv. Križa nam poročajo, da so v torek prispeli v Sv. Križ neki mladinci, ki so hoteli lepiti plakate na zasebne hiše. Kriški fantje tega niso dovolili in vsiljivci so odšli s pretnjo, da se bodo vrnili. Fantje so zvečer osatili na preži, junakov pa do 1 ure ponoči ni bilo, naker so domačini odšli k počitku. Ob 2. uri pa so menda neznanici odvrgli dve bombi.